

Egy Osztrák-Magyar Egyezményeken alapuló „jogesetmegoldás”

– *aliter in theoria, aliter in praxi* –

Ausztria és Magyarország szoros kapcsolata különösebb történelmi fejtegetés és igazolás nélkül is mindenki számára nyilvánvaló tény. Azon államközi kapcsolatok egyike ez, mely nem pusztán a földrajzi közelség alapján vált az idők alatt mind szorosabbá, hanem amelynek emberek, sőt talán lelkek adta „szomszédság” is alapját képezi. A közbeszédben használt „sógorok” elnevezés is mutatja, hogy ha nem is vérségi, de egy távolabbi, közvettebb, és mégis „családi” kapcsolat illúzióját táplálják a két nemzet fiai egymás vonatkozásában. Az illúzió mindennapi valóságát pedig azok az emberi életek biztosítják, melyek különösen az elmúlt század során a közös, majd ketté – illetve sok részre – szakadt Monarchia államaiban folytak – és folynak ma is. Ezen emberi sorsok és jogi – elsősorban családi és öröklési jogi – vonatkozásaik érintik mind Ausztria, mind Magyarország jogát és joghatóságát, és bizonyos szempontból speciális rendezést kívánnak. Nagy valószínűséggel eme igényt ismerték fel a két érintett ország politikusai és jogalkotói, amikor 1965. áprilisában bilaterális államközi egyezményt írtak alá a kölcsönös polgári jogsegélyforgalomról és az okiratokról, valamint a hagyatéki ügyek szabályozásáról.¹

Meg kell természetesen jegyeznünk, hogy az államok közötti polgári jogsegélyforgalom kétoldalú egyezmény révén számos más állam vonatkozásában is szabályozásra került, azonban az okiratokra, továbbá a hagyatéki ügyekre vonatkozó ilyen jellegű szabályozás egyedülálló – éppen emiatt, ezen szabályokra tekintettel kívánjuk tanulmányozni az egyezményeket és azok gyakorlati megvalósulását.

A különös szabályozás oka feltételezhetően a fentiekben említett személyi összefonódásokban és a jogi ügyek, illetve eljárások határokon átnyúló jellegében, valamint azok gyakoriságában keresendő – noha erről a szerződések preambuluma egy szót sem ejt...

Az egyezmények aláírásának és hatálybalépésének időszakáról talán annyit érdemes tudnunk, hogy a II. Világháború – és az 1956-os forradalom menekültjeinek „befogadása” után – az 1960-as évekre álltak helyre nagyjából az államközi kapcsolatok Ausztria és Magyarország között, 1962-ben hosszú távra szóló kereskedelmi megállapodást írtak alá a két állam képviselői, és 1965-ben emelték a diplomácia kapcsolatokat nagykövetségi szintre.

Mielőtt górcső alá vennénk a praxisunkban felmerülő egy esetet avégett, hogy megvizsgáljuk, vajon a fenti egyezmények valójában megkönnyítik-e az eljárást és az ügyintézkedést a szabályozott esetkörökben, érdemes az egyezmények számunkra leglényegesebb rendelkezéseivel megismerkednünk.

A jogsegélyforgalomról és az okiratokról szóló 1967. évi 24. tvr. (Ausztriában kihirdetve: BGBl. Nr. 305/1967) – a továbbiakban: Okiratokról szóló Egyezmény – okiratokról rendelkező II. részének 22. cikk (1) bekezdése és 23. cikke szerint, az egyik Szerződő Állam bírósága, közjegyzője, vagy államigazgatási hatósága által kiállított közokirat, mely hivatalos aláírással

¹ 1967. évi 24. törvényerejű rendelet a Magyar Népköztársaság és az Osztrák Köztársaság között a kölcsönös polgári jogsegélyforgalomról és az okiratokról Bécsben, az 1965. évi április hónap 9. napján aláírt szerződés kihirdetéséről; valamint az 1967. évi 25. törvényerejű rendelet a Magyar Köztársaság és az Osztrák Köztársaság között a hagyatéki ügyek szabályozásáról Bécsben, az 1965. évi április hó 9. napján aláírt szerződés kihirdetéséről.

és pecséttel rendelkezik, a másik Szerződő Államban is a közokiratok bizonyító erejével bír, és a felhasználás során további hitelesítésre nem szorul.

Az Okiratokról szóló Egyezmény 24. és 25. cikke értelmében, a Szerződő Államok kölcsönösen, haladéktalanul, illeték- és díjmentesen megküldik egymásnak a másik Állam polgárainak születésére, házasságkötésére, és elhalálozására vonatkozó anyakönyvi iratokat, illetékes hatóság kérelmére pedig kiállítják és megküldik az anyakönyvi okiratokat, és személyállapoti ügyekben hozott bírósági határozatok kiadmányait is, illeték- és díjmentesen.

A két érintett ország hagyatéki ügyeket szabályozó szerződésének kihirdetéséről szóló 1967. évi 25. tvr. (Ausztriában kihirdetve: BGBl. Nr. 306/1967) – a továbbiakban: Hagyatéki ügyekről szóló Egyezmény – hatálya szerint, kiterjed azon osztrák állampolgárok hagyatéki ügyeire, akiknek Magyarországon volt az utolsó lakóhelyük vagy ott vagyont hagytak hátra; illetve azon magyar állampolgárok hagyatéki ügyeire, akiknek utolsó lakóhelyük Ausztriában volt vagy ott vagyont hagytak hátra (1. Cikk).

A Hagyatéki ügyekről szóló Egyezmény 3. cikke azonos jogállást biztosít a két ország állampolgárainak öröklési ügyekben, vagyis nem kerülhetnek hátrányosabb helyzetbe az öröklés jogcímén vagyonszerzési jogaikat érvényesítő külföldi állampolgárok, mint az adott állam állampolgárai.

Az öröklési, illetve hagyatéki ügyet elbíráló hatóság joghatóságának kérdését, a Hagyatéki ügyekről szóló Egyezmény vonatkozó rendelkezései szerint, az alábbiaknak megfelelően kell eldönteni:

- ingatlan esetén, az ingatlan fekvése szerint (5. cikk);
- ingó dolgok esetén, főszabályszerűen, az örökhagyó állampolgársága szerint (6. cikk).

Amennyiben pedig a fenti rendelkezések értelmében, a hagyatéki eljárást az egyik állam polgára esetében a másik államban folytatják le, az öröklési anyagi jogi kérdéseket az örökhagyó személyes joga szerint, vagyis azon állam joga szerint kell elbírálni, amelynek halálakor állampolgára volt.²

A fent kivonatolt rendelkezések számos magyar állampolgárban ébresztik – és joggal ébreszthetik – azt az igényt, hogy magyar hatóság, különösen közjegyző által kiállított okirataikat Ausztriában, illetve osztrák hatóságok előtt folyó eljárásokban is ugyanolyan érvényű közokiratként alkalmazhassák; hogy anyakönyvi kivonataikat ne kelljen díjköteles eljárásban személyesen beszerezniük; hogy hagyatéki ügyekben az osztrák állampolgárokéval megegyező jogok illessék meg őket, a magyar közjegyző által lefolytatott hagyatéki eljárással kapcsolatosan kiállított dokumentumok elismerése mellett.

Az érintett osztrák intézmények jogalkalmazói gyakorlata azonban a fent jelzett igényeknek általában gátat szab, és még ügyvéd, illetve jogász közreműködése sem elegendő, hogy ezen igényeknek, az Egyezmények értelmében és tartalma szerint, érvényt szerezzen.

² NB. A hatályos osztrák törvények – mindenekelőtt az állampolgárságról szóló *Bundesgesetz über die österreichische Staatsbürgerschaft (Staatsbürgerschaftsgesetz 1985 – StbG.)* – szerint, az az eset kizárt, hogy az örökhagyó egyszerre mindkét államnak állampolgára legyen, ugyanis az osztrák jogszabályok nem ismerik el osztrák állampolgárok számára a kettős (vagy többes) állampolgárságot.

Az alábbiakban egyetlen, de több vonatkozású eset kapcsán kívánjuk megvilágítani elsősorban talán sommásnak tűnő kijelentésünket.

Magyar állampolgár örökhagyó esetén, aki Magyarországon hunyt el és vagyonának nagyobb – a hagyatéki eljárásban érintettek által eredetileg ismert – része Magyarországon található, természetesen Magyarországon, a magyar anyagi és eljárási jogi szabályoknak megfelelően folytatják le a hagyatéki eljárást, magyar közjegyző előtt. A jogerős hagyatékátadó végzést követően, a megállapított és birtokba helyezett örökösöknek tudomására jut, hogy az örökhagyó hagyatékába tartozhatott olyan bankbetét, mely osztrák pénzügyi intézmény kezelésében állt. Hivatalos szervek megkeresésére, annyi információ jutott az örökösök birtokába, hogy a bankbetét valóban elhelyezésre került az örökhagyó nevében egy adott osztrák pénzügyi intézménynél. Ennek tudatában és ezen ismeretek birtokában, – a vonatkozó Egyezmény rendelkezéseivel is összhangban – magyar jog szerint lefolytatták a hagyatéki póteljárást, majd a közjegyzői határozat mint közokirat, és minden egyéb lényeges dokumentum hiteles német nyelvű fordításával megkeresték levélben az illetékes osztrák pénzügyi intézményt, a bankbetét felszabadítása és részükre mint igazolt örökösök részére történő rendelkezésre bocsátása céljából. Pozitív válasz híján, utóbb ugyanez történt meg ismételten, immáron jogi képviselő közreműködésével és az Egyezmények vonatkozó rendelkezéseinek pontos ismertetése mellett. Ezek szerint a pénzügyi intézmény köteles lett volna elfogadni és egyenértékűnek elismerni a magyar jog alapján lefolytatott hagyatéki eljárásban meghozott közjegyzői végzést mint közokiratot, csakúgy mint egy osztrák közokiratot – kvázi osztrák hagyatéki eljárásban hozott határozatot. Ennek megfelelően pedig, az alkalmazandó magyar jog alapján örökösnek nyilvánított személyek részére kiadni a hagyatékba tartozó vagyont.

A fenti megoldás helyett azonban, és minden jogi érvelésünk és indokolásunk ellenére, az osztrák pénzügyi intézmény hivatkozott a peren kívüli eljárásokról szóló osztrák törvényre³. E törvény a hagyatéki eljárásokkal kapcsolatban szabályozza azt az esetet, miszerint a belföldön (i.e. Ausztriában) található ingó vagyonról Bíróság, az elhunyt személy állampolgársága szerinti állam hatósága által kiállított nyilatkozat alapján átvételre jogosult személy kérelmére, határozattal dönt⁴.

Tehát a két fent hivatkozott Egyezmény egyértelmű és világos megoldása ellenére, a magyar állampolgár örökhagyó után maradt Ausztriában fellelhető hagyatéki esetében, osztrák jogszabály kötelezi a magyar jogosultat, hogy Ausztriában német nyelven, az osztrák eljárási szabályoknak megfelelően, illetékes bíróság előtt kezdeményezze peren kívüli eljárás lefolytatását és határozat meghozatalát arra nézve, amit a vonatkozó Egyezmény alapján kötelező magyar jog szerint, a joghatósággal rendelkező magyar közjegyző, Ausztriában is egyenértékűnek elfogadandó közokiratban megállapított, tudnillik, hogy a jogosult az örökös, aki rendelkezhet az örökhagyó hagyatékába tartozó vagyontárgyakkal.

Már csak egyetlen kérdés maradt hátra: vajon milyen hosszú időt vesz majd igénybe és milyen költségekkel jár az érintett hagyatéki vagyontárgy feletti rendelkezési jog megállapítására irányuló azon eljárás, amelynek az alapjául szolgáló értékről, vagyis a vagyontárgy valós értékéről eddig semmilyen adatot nem tudhattunk meg?

Bizonyára más volt a szándék és a cél a 60-as évek Magyarországon, amikor az Egyezmények megszülettek, és valós öröm, hogy „országaink” mára sokféle értelemben közelebb kerültek

³ Außerstreitgesetz 2003

⁴ § 150 AußStrG

egymáshoz – sajnálatra méltó módon mégis úgy tűnik, hogy az Egyezmények szintjén megmaradt a *theoria*, és mára sem került hozzá közelebb a *praxis*.

Bécs, 2010. március 26.

Mag. Dr. Simonfay Géza

Dr. Schmidt Beatrix

Simonfay & Salburg Ügyvédek Irodája, Bécs